

Мудрак Д.О.*

НАЛЕЖНІСТЬ ЗАСУДЖЕНОЇ ОСОБИ ДО ГРОМАДЯНСТВА ВИКОНАННЯ ВИРОКУ ЯК ІСТОТНА ВИМОГА ПРИ ВСТАНОВЛЕННІ ВІДНОСИН ПЕРЕДАЧІ ЗАСУДЖЕНИХ ОСІБ

Держави, які вступають у відносини передачі засуджених осіб погоджуються приймати своїх громадян, які були засуджені в іншій державі до позбавлення волі, для відбуття ними покарання на їх території. При встановленні відносин передачі критерій громадянства засудженої особи є одним з ключових. Аналіз міжнародних договорів про передачу засуджених показує, що використовуються дві системи визначення категорії осіб, які можуть бути передані.

Відповідно до першої системи в договорі чітко прописується, які особи можуть передаватися – лише громадяни або громадяни та особи, які постійно проживають на території держави виконання вироку, і які є громадянами інших держав або особами без громадянства. Треба зазначити, що держави не завжди поширюють передачу засуджених на осіб, які не мають їх громадянства, але постійно проживають на їх території і є громадянами третьої держави. Така система більш характерна для двосторонніх договорів про передачу засуджених. Наприклад, дія Договору між Союзом Радянських Соціалістичних Республік та Фінляндською Республікою про взаємну передачу для відбуття покарання осіб, що засуджені до позбавлення волі, 1990 р. поширювалась також на осіб, які мали постійне місце проживання на території договірних держав, незалежно від їх громадянства, за винятком громадян держави винесення вироку [1, ст. 1]. Аналогічні положення мають договори про передачу засуджених між Російською Федерацією та Азербайджанською Республікою [2, п.1 ст.1], між Російською Федерацією та Королівством Іспанія [3, ст. 1].

Застосування другої системи характерне для багатосторонніх договорів. Вона полягає у тому, що в договорі вживається термін «громадянин держави виконання вироку», але кожна договірна держава може зробити заяву щодо тлумачення нею цього поняття. Таке положення міститься, зокрема у Конвенції про передачу засуджених 1983 р. [4, п. 4 ст. 3]. Наприклад, Німеччина заявила про те, що поширює термін «громадянин» на кожного, хто володіє німецьким громадянством чи знайшов притулок в якості біженця, переміщеної особи німецької національності, а також дружина чи нащадки однієї з таких осіб на території Германської імперії в кордонах, що існували на 31.12.1937 р. Данія заявила, що термін «громадянин» означає осіб, які мають громадянство Данії, або осіб, які постійно проживають на території Королівства Данії, у тому числі на території Фарерських островів та Гренландії. Фінляндія розуміє під цим терміном громадянина тієї держави, яка фактично здійснює покарання відповідної особи, або іноземного громадянина, який має постійне місце проживання на території тієї держави, яка фактично здійснює покарання відповідної особи. Таку ж заяву зробила Угорщина. Італія зробила таку заяву стосовно осіб без громадянства, а Литва лише стосовно своїх громадян. Ірландія розуміє під цим терміном громадян Ірландії, а також будь-яку особу, переведення якої до Ірландії розг-

* здобувач кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

лядається як доцільне з огляду на будь-які міцні зв'язки, які така особа має з Ірландією. Норвегія також поширила цей термін, крім іншого, і на осіб, що мають міцні зв'язки з відповідною територією. Латвія заявила, що термін «громадянин» в сенсі Конвенції поширюється на громадян Республіки Латвія та на тих негромадян, на яких поширюється Закон «Про статус громадян колишнього СРСР», і які не є громадянами Латвії, ані жодної іншої держави. Нідерланди поширили цей термін на усіх осіб, на яких поширюються положення Закону від 09.09.1976 р., який визначає статус жителів Молуккських островів, а також на іноземних громадян або осіб без громадянства, якщо єдине місце їх постійного проживання знаходиться на території Королівства, а також на тих осіб, які не втратили свого права на проживання у Королівстві внаслідок виконання покарання чи інших судових процедур [5].

Таким чином, договірна практика свідчить, що держави при визначенні категорії осіб, яких вони погоджуються приймати для відбування покарання на їх території, використовують три підходи: громадянство у вузькому сенсі (лише громадяни); громадяни та особи без громадянства, які постійно проживають на їх території; громадяни та особи, що мають міцні зв'язки з відповідною територією. Саме третій підхід найбільше відповідає сучасним тенденціям у сфері захисту прав людини та свідчить про ліберальну пенітенціарну політику держави, проте він є найменш поширеним.

Аналіз договірної практики держав також вказує на існування прогалин у регламентації відносин передачі засуджених. Однією з таких проблем є те, що в багатьох договорах, які поширюють свою дію також на осіб, що мають постійне місце проживання у договірних державах, не вказується, що положення, які стосуються таких осіб, не застосовуються, коли йдеться про громадян держави винесення вироку (ситуація, коли особа одночасно є громадянином держави, яка призначила вирок, але місце її постійного проживання знаходиться в державі виконання вироку). Також важливою проблемою є питання втрати особою зв'язку з державою свого громадянства.

Крім того, при дослідженні інституту передачі засуджених постає питання, чи існує необхідність (обов'язок) інформування (чи навіть узгодження) акта передачі особи з державою її громадянства у випадках, коли передача здійснюється на територію постійного проживання особи.

Також однією з можливих проблем є множинність запитів про передачу, коли, наприклад, держава громадянства і держава постійного місця проживання особи одночасно звертаються із запитом про передачу. Тоді виникає необхідність встановлення пріоритетності запитів.

Вказані проблемні питання не можливо вирішити лише на міжнародному рівні, а тому, великого значення набуває регламентація передачі засуджених на національному рівні. В багатьох державах з цією метою приймаються відповідні акти національного законодавства.

Література

1. Договор между Союзом Советских Социалистических Республик и Финляндской Республикой о правовой защите и правовой помощи по гражданским, семейным и уголовным делам, 1990 г. [Електронний ресурс] /<http://portal.rada.gov.ua>
2. Договор между Российской Федерацией и Азербайджанской Республикой о передаче осужденных для отбывания наказания, 1994 г. [Електронний ресурс] /<http://www.mjnjust-pfo.ru/upload/files/1219904099.doc>
3. Договор между Российской Федерацией и Королевством Испания о передаче для отбывания наказания лиц, осужденных к лишению свободы, 1998 г. [Електронний ресурс] /<http://euroasia.cass.cn/2006Russia/Russia/Law/2000/084632GD.htm>

4. Конвенція про передачу засуджених, 1983р. Електронний ресурс/<http://portal.rada.gov.ua>
5. List of declarations, reservations and other communications made with respect to Convention on the Transfer of Sentenced Persons [Електронний ресурс] /<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=112&CM=2&DF=14/10/2009&CL=ENG&VL=1>